

Zar si morala da upališ svetlo, Lili?

Jusuf Idris

(Egipat)

Na početku bi šala.

I na kraju će možda biti.

A najsmješnije je to što to i nije šala, nego zbilja koja se desila onima o kojima šala priča, njenim veštima tvorcima i dosadnim pripovedačima.

Šala nije u tome što se, prvi put u istoriji četvrti Batinija, gnezdu hašiša i opijuma, probudilo toliko ljudi da mole, onih koji su odlazili na spavanje s jutarnjim ezanom.¹

Nije šala ni to što su molitvu molile polovina snenih i polovina budnih. Neki su zaboravili da su već pročitali fatihu² i čitali su je ponovo, onda opet sve zaboravili ili se nanovo prisećali fatihe i otpočinjali je usred molitve.

Šala se, zapravo, desila pri kraju molitve. Šala kojoj se još od srca smeju hašišari u kvartu. Oni koji jedva čekaju da se nešto smešno dogodi pred njihovim očima, pa to odmah prigrlje kao nove šiše, karuce, motocikle i novu decu, prepričavaju, po volji ukrašavaju, postaju majstori u pričanju, pravi umetnici u izmišljanju pojedinosti, sve

---

¹ Poziv na molitvu (objavljuje ga mujezin s minareta).

² Prva, uvodna *sura*, tj. poglavlje, Kurana; čita se na početku molitvenog obreda.

dok šala ne postane najvažniji i najdragoceniji deo folklo-
ra četvrti, njene istorije i njenih priča. Pored nje sasvim
izbledi i epopeja o Hantiti i o njegove četiri žene pred
policijom i novinarima i sve što se zbilo u sokaku Taban.

Šala je počela onda kad su pod okriljem Božjim od-
molili prvi rekat³, pa drugi i kad je od dva jutarnja rekata
ostala samo poslednja sedžda⁴, posle čega dolaze pozdra-
vljanje, svedočenje⁵ i blagosiljanje. U stvari, metanisali
su. Imam je rekao: „Bog je najveći“ i pao ničice, a za njim
svi ostali. Deset dugih redova ispunilo je malu džamiju.
Ljudi su pokorno metanisali, iako im to nije lako padalo.
Većina ih odavno nije molila. Ukrutili im se zglobovi i
mišići, odvikli od molitvenih položaja. Tri puta su po-
novili: „Slava Bogu.“ No, kako nisu čuli imama da kaže:
„Bog je najveći“, oglašavajući kraj sedžde, mnogi pomi-
sliše da su pogrešili u broju, te iznova, polako ponoviše
još tri puta: „Slava Bogu.“ Ali očekivanog tekbira⁶ nema.
Jedni se zabrinuše. Drugi počеше da se privikavaju na
položaj i odmaraju svoje umorne, mamurne i opijene
glave. Većinu, pak, obuze čuđenje. No, čuđenje se zavr-
šavalo osećanjem da će imam odmah izgovoriti tekbir,
pa će i ovaj položaj prestati. Kako je koji minut prolazio
bez tekbira, tako se čuđenje povećavalo, postepeno se
pretvarajući u zbunjenost, zapanjenost, pa onda zapre-
pašćenost, kad im svima, i zabrinutima i priviknutima
na položaj, postade jasno da se sedžda stvarno odužila.

---

³ Deo molitve: padanje na kolena.

⁴ Deo molitve: padanje ničice.

⁵ Reči: Svedočim da nema Boga osim Alaha i da je Mu-
hamed Njegov prorok.

⁶ Veličanje (reči: Bog je najveći).

Niti je imam spor, niti postoji poseban razlog da izabere položaj sedžde da im nešto kaže. Svi su bili uvereni da se nešto neobično događa. Mora biti da se desilo nešto što je sprečilo imama da završi sedždu. Tek to izazva pravu zbunjenost i u nagnutim glavama se javi hiljadu pretpostavki, a nijedna da se ustali. Pomisliše nešto, pa onda opet nešto drugo, ali slično, onda nešto suprotno. Da nije bolestan? Da nije umro? Da se nije onesvestio? Da ga nije neki đavo među njima navratio da puši hašiš, pa mu se sad zavrtilo u glavi?!

Uprkos tome, očekivali su svakog trena da ga čuju kako izgovara tekbir. Da odagna bojazni, da u glavama prestanu da se roje misli i ko zna kakve pretpostavke, da ih razuveri da se desilo nešto neobično.

Međutim, vreme je prolazilo. Niko, zapravo, ne može da kaže koliko vremena je proteklo. Prema njihovim pričama, između dva minuta i pola sata. Zanimarimo preterivanja nekih što kažu da je to potrajalo do podnevnog ezana koji su čuli sa džamije El Azhar, a o onima koji uporno tvrde da su još uvek, do ovog trena, u položaju ničice nemojmo ni da govorimo.

Sasvim je sigurno da je prošlo dosta vremena, jer je većina poverovala da s imamom nešto nije u redu, da nikad neće izgovoriti tekbir i završiti sedždu, što presa-mićenim ljudima izmami hrkanje najmanje iz dva grla iz kojih poteče pljuvačka.

Tek sad se suočiše s pravim problemom, svaki od njih ponaosob, i to prvi put u životu. Šta, zapravo, treba da se čini? Šta vera propisuje u ovakvom slučaju? Da li će iko, ukoliko podigne glavu, pokvariti molitvu, i svoju i svih drugih, i sam biti odgovoran za greh? Može li iko primiti na sebe odgovornost za ometanje molitve svih

drugih? Ovaj njihov povratak Bogu, Božjoj kući i okrilju vere, učinio je da Ga opet vide u raj i paklu, s Njegovim pretnjama i obećanjima. Bili su kao učenici koji se svojevremeno vraćaju u školu posle dužeg bežanja i izvrđavanja. Strah od greha, i samu pomisao na greh, ne mogu podneti novi pokajnici poput njih. To ne dolazi u obzir.

Ali vreme se oteglilo. Objektivno vreme se odužilo, a vreme svakog ponaosob ne samo da se rasteglo, nego je gotovo prestalo da teče. Minut je postao godina. Toliko se odužilo da su im padale na pamet svetogrdne misli. Najgore je, svakako, bilo to što im je naspelo da se smeju. Ne samo položaju u kojem su se našli, nego i tome šta bi se moglo desiti ako je imam, na primer, zaspao. Ili još gore: ako je umro, te oni ostanu ovako ničice do sutra, možda do sudnjeg dana, a da niko u kvartu i ne primeti šta se dešava! Džamija kod njih nije često posećivano mesto. Jedino kad prođu pored nje, probudi im se savest.

Međutim, savladali su ove bogohulne misli. Niko se nije nasmejao, čak ni duže razmišljao o položaju kao smešnom, da ga ne bi izdale grudi i omakao se smeh.

Ni krajnji optimista nije više sumnjao u to da su se našli u pravom ćorsokaku, kad je zora prodrila unutra i stala se takmičiti sa slabim svetlom elektrike. A molitvu su počeli u potpunom mraku. Sad se svako mogao zakleti da je sedžda potrajala neobično dugo, pritešnjene grudi su krkljale, a kašalj koji se sve više čuo nije bio samo kašalj nego i znak gundanja, nemoćnog negodovanja. Jer, da bi se saznalo šta se desilo, trebalo bi podići glavu i pogledati, a dizanje glave narušava molitvu. Svako čeka da to uradi neko drugi. Neka taj bude prvi. Tako će greh ostalih biti greh sledbenika. A ogromna je razlika između greha prvog počinioca i onog koji ga sledi.

Sedžda se produžila i kao činjenica prevladala sve slutnje, bojazni i smeh koji su ispunili glave.

No, kako ovo još nije šala, nema još ni pravog smeha. Ostavićemo ih tako ničice, kad već niko neće da bude prvi u neposlušnosti.

Da ih ostavimo, onda, tako ničice.

Baš tako sam ih i ja ostavio.

Ja, šejh Abdel Al, imam džamije Šabukši u Batiniji.

Zar si morala da upališ svetlo, Lili?

* * *

Ja lično, hvala Tvorcu zora. Glas mi je pospan. Progleđam tek kad se u jutarnjoj molitvi obratim Bogu za pomoć. Ja, ja koji se penjem mračnim, zavojitim stepeništem minareta. Ja, ja koji uzalud trošim svoje grudi i svoj glas. Hladnoća me primorava da otvorim oči, navika i osećanje da vršim dužnost ponovo ih zatvaraju. Ionako govorim u vetar. Vernika u kvartu je malo, čak i oni zaista pobožni više vole obližnju džamiju El Azhar. Zaludan je moj trud. Šta moj glas može da učini u šumi okolnih minareta opremljenih zvučnicima u kojoj se moj glas gubi, koliko god ga podigao. Ja, ja ezan upućujem samom sebi. Dovoljno mi je da me Bog čuje i zna da pozivam na izvršenje verske obaveze kako je On naredio, pa će oprostiti stanovnicima četvrti, i onima koji spavaju i onima koji su budni. Oni što spavaju, pospali su od bluda, oni što su budni, budni su radi bluda. Sudbina je htela, ili je i samo providenje umešalo prste u to, da budem postavljen u džamiju koju je davno podigao neki Turčin. Bičem je otimao i tukao, pa verujem da u džamiji u svom grobu

pored mihraba⁷ skuplja plodove dova.⁸ Moleći se, ljudi ih prenose s kolena na koleno i približavaju ga raju. I u raj ćeš na tuđim leđima, Turčine!

Nedavno sam diplomirao na Azharu.⁹ Od malena sam zavoleo Boga. Svesno sam svoj život vezao za veru. Sažaljivo se nasmešim na one koji misle da sam veri prišao da bih postao fakih¹⁰ ili recitator Kurana, kad mi je Bog već dao ovakav glas. Znam da je lep. Čuvajući ga, i ne otkrivam ljudima svu njegovu lepotu. Ne, nisam zbog toga izabrao Azhar. Nisam zbog toga kao mali naučio napamet Kuran. Još kao osnovac prešao sam na Azhar. Razlog je dublji. Božanski. Razlog je u mom stavu prema svetu u kojem ništa ne zasluđuje život, sem Njega.

Zar si morala da upališ svetlo, Lili?

Zar si morala?

---

⁷ Udubljenje u pročelju džamije za imama, tj. predvodnika u molitvi.

⁸ Molitva, prizivanje Boga.

⁹ El Azhar, džamija i univerzitet u Kairu. Džamiju je 972. podigao Dževher Sicilijanac, osvajač Egipta za Fatimide, jedinu šiitsku dinastiju u islamu, koja je uspostavljena u Tunisu 909. i vladala do 1160. Pobedonosni Dževher je, zapravo, započeo izgradnju nove prestonice Egipta, koju je nazvao Al-Qāhira – *Pobednica* (po nebeskom pobedniku, planeti Mars, Qāhir al-falak), što su Mlečani izgovarali kao *Kairo*. Sama džamija dobila je ime po nadimku Fatime, Prorokove ćerke, od koje Fatimidi tvrde da vode poreklo. Džamija je odmah postala i naučna ustanova u kojoj se su se učili jezik, gramatika, retorika, logika, književnost i veronauka. Od 1936. Azhar je univerzitet s pravnim, teološkim i filološkim (arapskim) fakultetom, a 1961. pridodati su mu i drugi fakulteti.

¹⁰ Poznavalac šerijatskog prava i teologije.

Kako je svetlo izgledalo bleštavo. Usred mrkle noći. Jedna sijalica u sobi na krovu, istina, ali gotovo da je osvetlila celu Batiniju. A Batinija je podsećala na prenatrpan logor, sada napušten. Oronule kuće se oslanjaju jedna na drugu. Kao košnice, pune su ljudi. Moj narod, moja odgovornost. Ili bolje, moj neuspeh. Došao sam s žarkom željom da probudim Boga u dušama koje žele da zaborave i samu pomisao da On postoji.

Borio sam se. Posle nedelju dana zasijao je prvi zračak. Oživela je nada. Trudio sam se. Bez lažnih obećanja i pretnji, i bilo je teško. Uporan sam bio. Došli su crvenih očiju, ljutiti: „Čuj, kao obrazovan čovek, dobro nam došao. Ali okani se filozofiranja. Znamo mi kako će nam biti suđeno na onom svetu. Gnjava ti druge svojim pričama“. Osetio sam da su iskreni. U dubini duše su dobri. Vole oni Boga. Duboko u sebi, veruju u Njega. Međutim, njihov život je takav da ne mogu da podnesu celog Boga. Pa, ili će ih On prihvatiti takve kakvi su, kako Ga obožavaju, ili neće nikako. Oni veruju na svoj način. Molitva s dva rekata svakog petka. Čitav dan posta za vreme ramazana. Tačno. Ali dok se uzdržavaju od hrane, ne odriču se hašiša. Verovati u Boga nije zabranjeno. Daj, pokaži mi ajet¹¹ koji to zabranjuje. Imućniji daju zekat¹², jedan je čak bio pravi uzor u tome. I na hodočašće odlaze da bi se, bar pri pogodbama, zaklinjali Prorokovim prozorom. Jedva sam pridobio petoricu, a izgubio veru u sebe kao dobrog propovednika. Onda sam shvatio da sam,

---

¹¹ Kuranski stih; sama reč, inače, znači *znak*, a sve što postoji na svetu jeste znak Božiji.

¹² Verskim zakonom propisana milostinja na kraju ramazanskog posta.

u stvari, ja pogrešio. Pre nego što ih izvedem na pravi put, moram da ih upoznam, uđem u njihov život da bih ga mogao menjati, postanem njihov kako bi oni postali moji. Oni imaju drugi jezik, druge vrednosti, posebne ključeve bez kojih bih ja uvek ostao s druge strane zida, izvan njihovih duša. Prestao sam da budem izdvojen. Sišao sam u kafane, sedeo sam s njima. Posećivao sam one koji su me pozivali. Nisam okretao glavu od onog što nose, puše, čine. Svojim sam srcem s njima, gledam, slušam i približavam im se.

Zar si morala da upališ svetlo, Lili?

Zar je morala ona, ili neka druga? Zar je morala? Nisam znao da je čednost toliko primamljiva. Ni na pamet mi nije padalo da sam ja, iako sam se zavetovao Bogu, mladić u dvadeset petoj. Ja, povučeni mladić, srećan što sam u kvartu čiji su prvi žitelji pripadali sekti batinija.¹³ Živeli su u ovoj četvrti zatvoreni u svoj svet, možda baš kao i ovi sadašnji žitelji. Iste sedeljke. Razlika je samo u tome što ovi sada razmatraju ono što je smešno, a prve batinije su razmatrale ono što se voli i što vodi izvoru ljubavi, Bogu.

Opametio sam se tek pošto su pojave učestale i pokazali se znaci u koje nije bilo sumnje, uprkos svoj dobronamernosti. Jednom sam im čitao i svideo im se moj glas. Zvali su me ponovo. Odjednom sam osetio da sam im prodro u duše. Zatvoreni su se otvorili. A sve što su želeli od mene bili su moj glas i recitovanje. Odbili su propovednika i imama. Ostao mi je samo glas kojim sam ih privlačio onome čemu sam želeo. Apstraktan Bog je težak, pa neka početak uputa bude jedan Njegov ajet.

---

¹³ Pripadnici mistične sekte u islamu.

Slušaoci oko mene uvek su bili muškarci. Ni slutiti nisam mogao da je mnogo više žena iza njih! Samo što bih počeo da čitam, kroz četvrt bi se pronela vest brzinom munje. I kao munja bi dojurile. Kad god bih zastao u čitanju, čulo se njihovo: „Ah“. Počele su muke. Kad god dolazim u džamiju, čeka me neka žena, mora da me nešto pita, ili je pitanje izgovor. Oči nikad nisam dizao. Bio sam srećan da im udovoljim. Obradovao sam se. Molitva je otpočela među ženama. One su je omilile i muškarcima. Jedno pitanje potrese me iz korena. Bilo je to pitanje mlade žene. Da, noge za koje sam prikovao pogled bile su noge mlade žene. Malo se snebivala kako da otkrije svoj problem, a onda je, bez stida, rekla da muž već mesecima ne leže s njom! Ništa ne vredi, odao se piću. Beznadežno. Sve je pokušala i nije uspela. Boji se nesreće. Šta da radi?

Štaviše, prestadoše pitanja. Sve se pretvori u ispovesti. Šta da radim, zaveo me momak koga je muž poslao s povrcem, a mene savladao đavo? Šta da radim, sanjala sam te, dobročinitelju?!

Šta da radim, brat mi se s večernjih zabava vraća obnevideo i neće da me se okani dok mu se ne podam. Svake noći mu se podajem. Prihvataš li pokajanje od ovakvih kao što sam ja? Na tvojim rukama ću da se pokajem. I uzima mi ruku. Hvata me bez ustezanja, ne kao pokajnica.

Šejtan.

Ovo su ljudi koji se odavno i mnogo družu s đavolom. Ne znaju više drugog puta do onog zabludelih.

Šejtan.

Svud oko sebe, u šaputanju žene, u pogledu koji me prati i probada kao bodež upravo pristigao iz pakla,

suočavam se sa đavolom. Više ne sklanjam pogled. Počinjem da gledam širom otvorenih očiju. Moj pogled ništi moj stid i čednost i tako postajem još primamljiviji. Očima korim, njima streljam onu koja me pita pogledom nabijenim verom što uznemiruje srce.

Zar si morala da upališ svetlo, Lili?

– Zovem se Lili. Nisi čuo za mene?

Pogledao sam je i trgao se, sudarivši se s još žešćim pogledom.

Svakako da sam čuo za nju. Maltene samo o njoj se govorka i priča. Žitelji kvarta joj zameraju i odobravaju, okrivljuju je i brane. Lili je njihovo čudo: poluengleskinja, poluegipćanka, s gustom, dugom, crvenom kosom i medenim egipatskim očima. Lili je plod braka od nedelju dana između njene majke Bedije i engleskog vojnika koji se zvao Džoni. Proveo je noć s njom i nije uradio ono što bi uradili naši mladići – zadovoljio se i pobegao. Blesan, sutradan ujutru je zatražio da se uda za njega. I oženio se njom. Posle nedelju dana, otputovao je i nikad se nije vratio. Poginuo je u ratu. Ova jedna nedelja bila je dovoljna da Bediji obezbedi mesečno izdržavanje o kojem nije ni sanjala, a koje joj je isplaćivala Britanska ambasada, čekom koji je stizao pravo iz Londona, punih dvadeset pet godina. Utrčala joj para u ruke i pretvorila je u banku za finansiranje sitnih trgovaca drogom u kvartu. Tu je odrasla i Lejla, kako ju je zvala majka, ili Lili, kako su je zvali baba i deda po ocu, kad su, posle rata, došli iz Engleske, samo da vide svoju unuku. Kolike su joj svote nudili da im ustupi Lili. Koliko su je grdili i psovali, a ona nije davala ćerku ni za živu glavu. Sama ju je gajila, iako su stalno ulazili i izlazili muškarci koje je ona sačekivala, uglavnom sedeći na pragu stana ili, ponekad, na

pragu vrata sa ulice, razdrljena, naočigled prolaznika i suseda. Baš je briga za kvart u kojem je samo ona puna para, nije važno što su joj deca već odrasla. Naučiće ona Lili svemu i učiniće je gospojom nad gospojama.

Strankinja je uvek privlačna, pa još kad je ta strankinja Egipćanka, još je privlačnija, znala to Lili ili ne. A ona je to i znala i nije znala. Ambiciozna je bila. Od malena je osećala da je bolja, da mora da bude bolja od drugih. Čak i kad je pila jeftina pića po kabareima, priključivši se nekoj stranoj artistskoj trupi i kad je provodila vreme u uredima drugorazrednih režisera, verujući da će, zasigurno, jednog dana postati prava dama, da će svet pred njom pasti ničice, da će postati najpoznatija i najlepša žena u njemu.

– Gospod će te nadahnuti, osvetliće ti put.

– Dosta je meni ono što mi ti osvetliš, Bog te nagradio.

– Svetlo mora doći iznutra, iz srca. Svetlo je u tvojim rukama.

Zar si morala da upališ svetlo, Lili?

Zar si morala?

– Hoću da me naučiš kako da molim.

– Imam knjigu, uzmi je.

– Hoću posebne lekcije!

– Bože, oprost. Idi! Neka ti Bog oprost i bude blag prema tebi.

Izdržavanje je prestalo da pritiče. Nestalo je novca. Majka je ostarila i razbolela se. Preosta samo ono malo što je zarađivala Lili.

Više puta sam pokušao da je izbegnem. Ali, sale-tala me je. Iskričave, naelektrisane oči šarale su kroz vazduh. Spajala je svoje egipatsko i saksonsko poreklo.

Njena neobuzdana lepota bila je nedostižna za kvart. Pokušali su silom i novcem. Puzali su pred njom. Lili je izlazila samo sa strancima. Nije se izjašnjavala, bila je to njena tajna. Njena najskrivenija tajna. Na kraju, kao što to uvek biva s nepokornima, prihvatiše je takvu kakva je. Poštovali su to što nije ničija. A čim je tako, onda je svačija: nedostižna, željena sestra svih, koju svi čuvaju i vole.

* * *

Svetlo.

Jarko osvetljen prozor.

Moje oči ne mogu da ga podnesu.

Svetlo je blizu.

Deli nas samo ulica.

I to uska ulica.

Balkon minareta u visini prozora. Trljam oči. Gledam.

Jedan pogled, poput silovitog orkana, vinu me iz najdubljeg dremeža do najviših visina budnosti. Mene koji sam se budio tek kad prvi put prizovem Boga. No, ova java je drugačija. Strašna java. Nalazim se pred nečim zastrašujućim.

U sobi visok krevet. Čega još ima tamo? Ne znam. Na krevetu žena bele puti. Blistavo bele. Opružena, opustila nogu. Samo u spavaćici koja joj pokriva jedva gornju polovinu tela.

Prvi put u životu, nenadno, vidim ovakvu ponoću ženskog tela. Zastajem na polovini stepeništa, zatičući se be kako bežim. Silazim zadihan. Strah se pretvara u bes.

Pa ja sam idolopoklonik.

Ja, koji sam ovamo došao da proteram đavola i već oslabio njegovu požudu, pretvaram se u onog koji treba da ga istera iz sebe, da sebe udalji od njegovih gnezda i maski. Ustanovljavam da od jutros spadam u idolopoklonike, prave pravcate idolopoklonike. Ja, koji sam želeo da pobedim đavola u ljudima, bežim iz straha da će on mene pobediti.

Ali imam opravdanje, đavole. Znao si gde sam, a ja nisam znao ni ko si, ni gde se nalaziš. Koliko su nam samo punili glave pogrešnim predstavama o tebi. Uvek smo te zamišljali kao muškarca, i to ružnog. Ni na pamet im nije padalo da te, bar jedared, uporede s lepotom. A ti najradije sačekuješ u zasedi okružen lepotom. Javljaš se u obliku lepotice, na najdivnijim i najprivlačnijim mestima, u najslađim osmesima, ponekad čak u šalama, i to onim najsmješnijim, posle čega smo uhvaćeni u mrežu.

Vratio sam se.

Ono što sam video izbrisao sam iz sećanja, kao da ga nije ni bilo. U glavi sam ugasio svetlo prozora, poništio sobu, ulicu, kuću, čitav kvart sam poništio. Neka bude rat do istrebljenja.

Gospode!

Poričem da je ovo moj poziv. Nisam navikao da ga tako izgovaram. Posle skrušenih tesbiha,¹⁴ najednom je moj poziv oštar, ustremljen beskrajno visoko, kao munja preseca razdaljinu između zemlje i neba da bi se uzdigao do Svemogućeg i anđela. Suklja iz moje utrobe i penje se na nebo, pretvara se iz nečeg ovozemaljskog u nešto nebesko. Izgovaram ga snažno, da sa sobom odnese svu

---

¹⁴ Izreći: Slava Bogu!

ljudsku slabost, nemoć, ograničenost. Pomoć ištem od Onog koji je svemoćan i ničim sputan.

Potom moj poziv izlazi u obliku šapata, nemoći sputanog dahtanja, ne da bi se vinuo do neba nego da bi se s minareta sručio na zemlju i zamro.

Bojim se i strepim. Nije me strah od đavola. Od sebe se bojim! Sebe, dakle. Koliko puta sam uhvatio sebe kako pažljivo slušam zabranjene i poročne stvari, unoseći se u njih više nego što treba. Koliko puta sam u svom pogledu otkrio znatiželju i oblizivanje glavnog isposnika, željnog da se bar jednom omrsi.

Gospode!

Mislim, u stvari znam, da sam Te iskreno zavoleo. Samo Tebe samog. Kao što si Ti stvorio mene samog. Znam da sam morao biti iskušani. Znam da ću, ako položim ispit, zaslužiti nagradu. Onda ću, Gospode, taj ispit učiniti još težim.

Neću pobeći.

Udvostručiću izazov.

Gledaću.

I gledaću.

Počiniću manji greh da bi moja pobeda bila veća, jer je nad većim grehom.

I gledao sam.

Celu Lili, celog đavola bez ostatka. Ceo i neokrjnjeni izazov. U snu se prevrtala. Njeno telo je kiptelo, ključalo, bujalo na krevetu. Eno joj grudi, ono je njena kosa koja se razliva i, u talasima, pokriva joj grudi i stomak, pa ih otkriva. Prevrće se!

Gospode!

Vičem zovući u pomoć. Nije to vapaj zemlje nebeskim anđelima izražen jezikom ljudske slabosti. To je

moj poziv za pomoć. Počeo sam da tonem. Nastavljam da gledam, ne da bih se suprotstavio i otežao ispit nego stoga što ne mogu da prestanem. Bog ubio čoveka, kakav je on nevernik!

Koliko sam bio lakoveran, kad sam pretpostavljao da ću sam pobediti đavola. Sam nisi ništa. Sam si slabiji od beslovesne životinje. S ljudima, s Bogom i Bogom u sebi jači si.

Gospode!

Moleći, proseći, plaćući, pozivam u pomoć.

Đavo je ovladao mojim vidom, prikovao ga za Lilino telo, svom silom ga privlači, hoće preko očiju dušu da mi iz korena iščupa. Osećam kako koreni popuštaju.

Nisam znao da sam toliko slab.

Gospode!

Ti si jedini koji me sluša i koji mi odgovara. Ti, koji shvataš moju nemoć, jedina si mi nada. Ti, koji si Svom robu poklonio volju, Ti, Gospode, koji znaš šta se sa mnom dešava, imaj milosti prema meni.

Gospode!

Ako su me oči moje sablaznile, glas i grlo su mi još ostali. I ne čujući samog sebe, zovem u pomoć, molim. Svršeno je sa mnom, zalutao sam. Svom snagom crpem preostalu veru, grčevito se hvatam za nju. Prepao sam se neočekivane napasti. Zapanjio sam se otkrivajući, u presudnom trenutku, koliko je slabo ono što sam nazivao svojom snagom. Verujući, suočio sam se sa đavolom, našavši se u njegovoj šaci. Shvatio sam da je posredi životna bitka iz koje ću izaći ojačan ili uništen. Boreći se, pustio sam svoj glas. Glas je moje oružje. Glas sam ja, glas je sve što je ostalo od mene. Glas je moja nada, nema druge nade da se povratim.

Nisam govorio ezan. Ne, nije to bilo napamet naučeno pojanje. Odistinski sam zvao u pomoć, vapeći, a znao sam da mi niko neće pomoći sem Njega i samo Njega sam molio da me izbavi iz mojih muka.

Gospode!

Zar voliš da padnemo? Zar želiš da grešimo? Zar hoćeš da nas šejtan navede na zlodelo i vodi? Bože, izbavi me. Shvati me. Pomozi mi. Pao sam u ponor. Ko će me izvuci, ako ti nećeš?

Lili, zar si morala da se prevrćeš dok se spavačica nije podigla i otkrila tvoje telo na jarkom svetlu, toliko belo da je gotovo sijalo, potpuno golo na krevetu, čas skupljenih, čas raširenih udova. Zar je u tebi oganj pakleni koji ne gasi ni golotinja, ni zora, ni sva hladnoća ovog sveta?!

I sve to na bleštavom svetlu.

Zar si morala da upališ svetlo, Lili?

* * *

Ljudi se nisu počeli buditi zato što im je njegov visoki glas pokvario san. Niko se ne seća da se iz svog opojnog sna probudio ozlojeđen zbog ezana koji ih je prenuo iz najsladnih snova. U stvari, svako se budio osećajući da se oko njega događa nešto lepo i krasno, da mora biti budan da bi uživao. Glas se pretvorio u prodoran, opojan miris koji je zapahnjivao sobe, uvlačio se u nos spavača, nežno golicao njihove nozdrve, tako prijatno da su se od te divote budili. Bio je topao, pun duboke čežnje, cvileo je. Razlegao se kao umilna, omamljujuća muzika, tako da je spavač prvo mislio da sanja, a onda shvatao da je budan i da ga i dalje opija glas koji, nema sumnje, stvarno čuje.

Gospode!

Koliko puta je ova reč izgovorena, u koliko nijansi, na koliko načina, kako istančano, s koliko značenja, koliko je preklinjala, iskala, koliko je besa bilo u njoj, koliko je negodovala, koliko se umiljavala, koliko je plakala, koliko se smešila, koliko je puta ličila na izdisaj, a koliko puta na prvi znak života, koliko puta su je izgovorili dete i čovek, grešnik i pokajnik tražeći oprostaj, onaj koji se nada i onaj koji očajava, kao i onaj koji lebdi između očaja i nade.

Jedna reč, a probudila je celu četvrt, jer su one, koje nije uspela da probudi, probudili probuđeni. Po kućama, u svojim posteljama, počеше da slušaju. Potom reč kao da dobi neku privlačnu snagu. Izvuče ih iz kreveta, te napustiše kuće s čudnim osećajem koji im je prvi put ispunio grudi. Jedan nov osećaj na koji nisu bili navikli: kao da su postali veoma bliski Bogu, pa se On više ne ljuti na njih i nije gnevan nego milostiv i blag. To ih je, odmah, ispunilo srećom, jer namah osetiše i otkriše da vole Boga i da On njih voli, da im je blizak, da je između njih i Njega tek korak.

Susreću se u džamiji još uvek škiljeći posle buđenja i obrednog umivanja. Nenaviknuti da se sreću u ovo vreme i na ovom mestu, kao da se tek sada upoznaju, kao da baš danas počinje to poznanstvo. Zbunjeni opojnošću, ćutke sedaju. Ušima sišu nektar ezana, naslađuju se njime i pohranjuju ga u sebe kao duhovnu hranu za dane kad im duša ogladni.

Džamija im posta tesna, te izađoše da budu bliže minaretu i šejhu Abdelu Alu. Reč koju izgovara, sa svim onim što sadrži, gotovo da osvetljava tamu mraka. Gledaju i uveravaju se u to da je mujezin, odista, ljudsko biće,

da je to, zasigurno, onaj isti šejh Abdel Al, iako glas koji su slušali nije imao veze ni sa ljudima, ni sa zemljom nego je dolazio pravo s neba.

Toliko su se zaneli i opili da niko nije shvatio da je šejh Abdel Al sišao s minareta a da nije ni obavio propisani ezan. Bled, ispijen, iscrpljen, kao da je, boreći se protiv svog pada, s glasom ispustio i dušu. Pohrliše prema njemu. Pokretom ruke zaustavi navalu. Odmah krenu ka mihrabu s namerom da moli.

Dakle, hteo sam da molim.

Ja sam sad sposoban za molitvu.

* * *

Sposoban sam jer sam pobedio. Vesnici pobede javili su se s povraćajem vida, kad se Lili probudila na moj zvonki glas i uspravila u krevetu, raskalašno sedeći, kao nekad njena majka na pragu. Iznenađena i zaprepašćena, upravila je pogled prema meni. Zatim se, slušajući me, zanela. Ja cedim sopstvenu dušu. Bežim od nje. Grčim se. Grči se i ona. Ja se grčim plamteći i kidajući se od bola, dok se ona proteže budeći se. Onda pogleda kroz prozor. Tada sam progledao i osvestio se. Utvrdio sam da sam ljudska ruševina, ostatak života.

Podigao sam oči prema nebu. Nisam izustio ni reč. Samo sam mu uputio zahvalan pogled. Osetio sam da se nešto desilo, da ja više nisam ja. Sva moja vera je iščezla, izgubio sam je u borbi.

Sišao sam kao pobednik. Ranjen, doduše, ali molitva je melem za ranu, pomislio sam.

Okrenuo sam se prema kibli¹⁵ s namerom da molim.

* * *

Sedžda je potrajala sve dok tek rođeno sunce nije obasjalo dvorište džamije. Neki pospaše. Neki zahrkaše. Svako utonu u svoje misli, okrenu se svome svetu. Dok su očekivali šejhov tekbir, prenuo ih je gromoglasan, neuobičajen i grub smeh. Prepoznali su ga odmah. Bio je to Miza Opijum koga je žena često terala od kuće, pa mu je džamija postajala dom i prebivalište. Smejao se sve dok nije istrošio sav smeh koji je pohranio u sebi za sledećih nekoliko godina. Posle toga je progovorio i izgovorio ovu besmislicu: „Vid' ludaka, popadali ničice i mole bez imama.“

* * *

Sišao sam kao pobednik. Ranjen, doduše, ali molitva je melem za ranu, pomislio sam. Okrenuo sam se prema kibli s namerom da molim. Otvorio sam oči. Lili je spavala usred mihraba, gola, razbarušena, otkrivena, kosa joj se talasa po telu i povlači se kao talasi. Bože, oprosti mi! Sakrio sam od Tebe istinu. Šejtan je pobedio!

Dok su, kao zalutalo i vraćeno stado, bili na podu ničice, provukao sam se kroz prozor tik uz mihrab i za tren oka već kucao na vrata sobe na krovu iznad drugog sprata kuće preko puta. Lili je otvorila vrata umotana u čaršav. Otkopčavajući dugmad gornjeg ogrtača, s

---

¹⁵ Arap. qibla, pravac Meke, strana prema kojoj se okreće prilikom molitve.

prestravljenim smeškom na licu, reko: „Došao sam da te naučim da moliš.“

Čaršav je skliznuo. Pridržala ga je i, okrećući mi leđa, odgovorila: „Kupila sam englesku ploču za učenje molitvi. Ustanovila sam da je bolje razumem. Žao mi je.“

I ugasila je svetlo.

* * *

Zar si morala da upališ svetlo, Lili?